

Kommunal- og distriktsdepartementet

Kunnskapsdepartementet

Innspill fra Sámi allaskuvla - Samisk høgskole til Stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv: Rekruttering og kompetanse

Sámi allaskuvla - Samisk høgskole (SA) viser til innspillsmøte ved SA i Guovdageaidnu/Kautokeino den 28. oktober 2022, hvor departementene fikk innspill fra ledelsen ved SA, våre instituttledere og fra Sámi lohanguovddáš - Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, og eget innspillsmøte samme dag med representanter for kommuner, samiske foreldre, ungdommer, organisasjoner og institusjoner.

I. Sámi allaskuvla- Samisk høgskole: En samiskspråklig urfolks høyere utdannings- og forskningsinstitusjon

SA er den eneste samiskspråklige høyere utdannings- og forskningsinstitusjonen i verden, Norden og i Norge. Samisk er hovedspråk både for undervisning, formidling og administrasjon, og våre fag- og forskningsmiljøer publiserer vitenskapelige artikler på ulike samiske språk. SA er den institusjonen som tilbyr flest samiskspråklige utdanningsprogrammer og studietilbud, og siden oppstarten i 1989 har SA vært en sentral institusjon for utdanning av samiskspråklige fagpersoner. SA er en urfolksinstitusjon og er medlem av World Indigenous Nations Higher Education Consortium (WINHEC) og World Indigenous Nations University (WINU) som er globale nettverk for urfolksinstitusjoner. SA er akkreditert som urfolksinstitusjon av WINHEC. Akkrediteringen er en internasjonal anerkjennelse av at SA skaper og utvikler utdanningstilbud som tar utgangspunkt i urfolkspedagogikk, samisk tradisjonell kunnskap og som fører til at det samiske samfunnets kapasitet og kompetanse styrkes. I sin akkreditering oppfordrer WINHEC samtidig SA om å fortsette arbeidet med faglig utvikling for å oppnå akkreditering som universitet i henhold til nasjonale akkrediteringsregler.

Nordisk Samisk Institutt (NSI) ble i 2005 en del av SA, noe som styrket den grenseoverskridende samiske forskningsaktiviteten ved høgskolen. SA får årlig en rammetildeling fra Nordisk Ministerråd som skal gå til å styrke samisk forskning og formidling innenfor ulike fagområder.

SAs fagmiljø tilbyr en rekke utdanningstilbud innenfor samiske språk, samisk pedagogikk, samiske lærerutdanninger, samisk- og urfolksjournalistikk og filmutdanninger, duodji og samisk design, samisk reindrift, samisk språk og litteratur, samisk forfatterstudium, samisk tradisjonell kunnskap og

samfunnsfag, samerettslige fag, emner innenfor samisk joiketradisjon og musikk, tro- og livssyn i en samisk kontekst for å nevne noe. SA arbeider for tiden med å få etablert en egen samisk tolkeutdanning i samarbeid med blant andre OsloMet. SA er lokalisert i et samiskspråklig område i et samfunn hvor samisk språk er majoritetsspråk og høgskolen utvikler utdanningstilbud og forskningsprosjekter i dialog og gjennom samarbeid med samiske samfunn, institusjoner og organisasjoner.

SA er den eneste institusjonen i Norge som har samiske lærerutdanninger, lærerutdanninger som følger rammeplanene for samiske lærerutdanninger, hvor hovedspråket for undervisning er nordsamisk. SA tilbyr et utdanningsløp fra begynnerkurs til doktorgradsprogram i samisk språk og litteratur.

SA samarbeider bredt med urfolksinstitusjoner globalt, med universiteter og høyskoler både internasjonalt, i Norden og Norge. Innenfor samisk høyere utdanning og forskning er det etablert et samarbeid mellom SA, Nord universitet og UiT Norges arktiske universitet, et samarbeid som koordineres gjennom UHR-Samisk hvor alle tre institusjonene deltar, og hvor Sametinget, Forskningsrådet, KD og KDD er observatører.

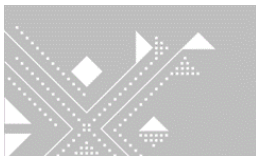
SA har i strategien for 2022-2026 blant annet pekt på behovet for å styrke rekrutteringen av studenter til samiskspråklig høyere utdanning, å utvikle flere fleksible nettbaserte utdanningstilbud samt å styrke vår virksomhet i flere språkområder enn det nordsamiske.

II. Rekruttering og gjennomstrømming innenfor samiskspråklig høyere utdanning

Et av de største kompetanseutfordringene i samiske samfunn og nasjonalt er utfordringer knyttet til rekruttering av samiskspråklige fagpersoner innenfor ulike fagområder til stillinger hvor samisk språk- og kulturkompetanse kreves. Kommuner, fylkeskommuner, statsforvalterne, UH-sektoren og privat sektor, herunder samiske organisasjoner og institusjoner konkurrerer alle om de relativt få samiskspråklige fagpersonene som gjennomfører høyere utdanning årlig.

SA arbeider systematisk med rekruttering til samiskspråklige høyere utdanningstilbud, og har som mål å rekruttere flere samiskspråklige studenter også fra svensk, finsk og russisk side av Sápmi til våre utdanninger. SA legger vekt på å være synlig på arenaer hvor samisk ungdom møtes, slik som på utdanningsmesser, fagdager på videregående skoler og på samiske festivaler. I tillegg brukes sosiale medier for å nå ut både til unge og voksne søkere. Gjennomsnittsalderen på studenter ved SA er relativt høy, og når det gjelder kjønn så er majoriteten av studenter kvinner og flesteparten av studentene er fra nordsamisk område. SA har de senere år kartlagt både søkertall, hvor søkerne kommer fra, kjønn og også årsaker til at søkerne ikke velger å ta imot studieplass hos SA. Analysene våre viser at søkerne etterspør flere fleksible og nettbaserte utdanningstilbud, studier som kan kombineres med arbeid enten innenfor tradisjonelle samiske næringer som reindrift eller andre typer arbeid. I innspillmøter som ble avholdt i forbindelse med arbeidet med ny strategi for høyskolen, ble det etterspurt flere desentraliserte utdanningstilbud i geografiske områder hvor SA per i dag ikke har noen tilbud, slik som i enaresamisk område i Finland, i lule,- pite,- sør og umesamisk område både på norsk og svensk side og i sjøsamiske områder i Norge. SA har arbeidet med campusstruktur og vil i årene som kommer etablere flere studietilbud som vil bidra til å øke antallet samiskspråklige med høyere utdanning i ulike samiske språkområder.

i. Samiske lærerutdanninger

SA er eneste institusjon som tilbyr samiskspråklige barnehagelærerutdanning som følger Forskrift om rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning. SA er også eneste institusjon som tilbyr samiskspråklig lærerutdanning som følger Forskrift om rammeplan for samisk grunnskolelærerutdanning for trinn 5–10. SA og Nord universitet tilbyr utdanning som følger Forskrift om rammeplan for samisk grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7. Forskriften har krav om at hovedspråk for undervisning skal være samisk, men Nord universitet følger forskriftens unntak for lule- og sørsamisk utdanning som innebærer at hovedspråk for undervisning er norsk. Andre lærerutdanninger som tilbys i Norge har samisk som fag eller samisk profil.

SA poengterer at det er et viktig prinsipp at samisk skal være hovedundervisningsspråk i samiske lærerutdanninger for å på sikt kunne styrke og revitalisere de samiske språkene i Norge. Studentene som tar samisk lærerutdanning rekrutteres fra Sverige, Finland og Norge, men også andre internasjonale studenter gjennomfører samiskspråklige bachelor og masterutdanninger ved SA etter å ha kvalifisert seg gjennom språkstudier. Ved SA er samisk hovedundervisningsspråk i alle fag, unntatt i nordiske språkfag. Det er gjennom årene utviklet et sterkt samiskspråklig fagmiljø ved lærerutdanningene der man bruker og videreutvikler samisk fagterminologi. Gjennom studiene utvikler lærerstudentene et sterkt samisk fagspråk i alle undervisningsfag og kan undervise på samisk i alle fag. Vi ser at lærerstudentene får jobbtilbud allerede under utdanningen, og har en samiskspråklig kompetanse som kommuner og fylkeskommuner trenger. SA har samme utfordringer som andre lærerutdanningsinstitusjoner med å rekruttere studenter til lærerutdanningene – det gjelder særlig rekruttering av samiskspråklige menn og rekruttering til samisk grunnskolelærerutdanning trinn 1-7. I tillegg er rekrutteringsgrunnlaget lite siden det kreves samiskspråklig kompetanse.

SA får mange henvendelser fra skoleeiere og fra ulike myndigheter om behov for flere etter- og videreutdanningstilbud for lærere. SA ser behovene og har interesse av å tilby slike utdanningstilbud, men trenger samtidig finansiering for å kunne tilby et bredere utvalg av etter- og videreutdanningstilbud. Finansieringen må ta høyde for at antallet som kan gjennomføre samiskspråklige etter- og videreutdanningstilbud naturlig nok ikke er stort.

SA behøver forutsigbar finansiering av ulike samiskspråklige videreutdanningstilbud i perioden 2024-2030, her er noen av de tilbudene SA planlegger å igangsette fremover forutsatt finansiering: Samisk språkdidaktikk / Samisk språkdidaktikk i fjernundervisning (30 stp.), Samisk språk, kultur og tradisjon i samiske barnehager (30 stp. SáMOS), Samisk læremiddelpedagogikk i digital kontekst (30 stp.), Samisk lederutdanning i opplæringssektoren (30 stp.), Samiske realfag (30 stp.), og Universell undervisning og inkluderende praksis i samisk skole og barnehage (30 stp.). SA ser at det er behov for å styrke etter- og videreutdanning for samiske lærere i hele landet, og støtter derfor at det etableres samarbeidsforum og nettverk på nasjonalt nivå for kompetanseheving for samisk opplæring, og ett eller flere nasjonale fagnettverk (jf. NOU 2022:13 Med videre betydning, side 134). Dette kommer bli nærmere beskrevet i en egen høringsuttalelse fra SA i 2023. Dagens system har midler til gjennomføring av kompetanseutvikling, men ikke til partnerskap, utvikling og søknadsprosess for kompetanseutvikling. SA vil poengtere behovet for at SA får en reell grunnfinansiering til å utvikle etterutdanningstilbud i partnerskap med alle kommuner og fylkeskommuner som har behov for å styrke kompetansen innen ulike samiske temaer i Tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling i barnehage og grunnopplæring, som omfatter Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage (Rekomp), Desentralisert ordning

Sámi allaskuvla

Sámi University of Applied Sciences

for kompetanseutvikling i grunnskole og videregående skole (Dekomp), og Kompetanseløft for spesialpedagogikk og inkluderende praksis. Bare det samiske forvaltningsområdet for samisk språk omfatter tretten kommuner: Kautokeino, Karasjok, Tana, Nesseby, Porsanger, Kåfjord, Lavangen, Tjeldsund, Hamarøy, Hattfjelldal, Snåsa, Røyrvik og Røros. Det å bygge partnerskap og en kontinuerlig kompetanseutvikling sammen med kommunene krever betydelig innsats for alle parter. Samtidig finnes det en rekke andre kommuner utenfor forvaltningsområdet som har behov for kompetanse. Dette arbeidet er i dag uten finansiering og er en betydelig utfordring for SA og for kompetanseutviklingen i samiske skoler og barnehager.

SA har de siste årene også fått stadig flere henvendelser fra barnehager og skoler om hvordan man kan gi opplæring om det samiske innholdet i rammeplan for barnehage og i Kunnskapsløftet (LK20 og LK20S). Også samiske foreldre har behov for støtte i hvordan de kan støtte og motivere egne barn i deres samiskopplæring. Her ser vi behov for flere tiltak som retter seg mot disse behovene. På sikt vil dette påvirke muligheten for at barna og elevene fortsetter å utvikle samisk språk og sikrer rekrutteringen i framtida.

SA har gode erfaringer med gjennomstrømming av studenter på samiske lærerutdanninger. Stipendordningene Sametinget tilbyr for lærerstudenter bidrar til å opprettholde et jevnt søkertall til lærerutdanningene. Samtidig er det behov for at Kunnskapsdepartementet i større grad finansiere studentene utgifter til reise og overnatting i forbindelse med den omfattende praksisen som de gjennomfører i lærerutdanningene. SA lærerstudenter har som hovedregel praksis utenfor campus i Kautokeino og studentene har store utgifter til å finansiere eget bosted, og reise og overnatting til praksissted.

SA har kapasitet til å ta mot flere lærerstudenter ved hvert opptak, og det vil gi større studentgrupper og enda bedre studiekvalitet i lærerutdanningene. SA trenger fortsatt støtte fra KD og KDD sammen med Sametinget til å styrke rekrutteringen til samiske lærerutdanninger, kvalifisere og motivere søkere å velge læreryrket. Det gjennomføres nasjonale rekrutteringskampanjer til lærerutdanningene, men vårt inntrykk er at disse kampanjene styrker rekruttering til andre lærerutdanninger enn de samiske lærerutdanningene. SA ber derfor om finansiering målrettede tiltak for rekruttering av samiskspråklige lærerstudenter.

ii. Samiske språkutdanninger

Erfaringene fra alle institusjoner i Norge som tilbyr høyere utdanning innenfor samiske språk er at det er krevende å rekruttere studenter til samiske språkstudier. Dette til tross for at det er en relativt stor gruppe elever som går ut fra videregående skole med samisk språk som kunne valgt å studere samiske språk på universitets- eller høyskolenivå. Samiske samfunn, samiske kommuner og kommuner hvor det bor mange samiskspråklige behøver samiskspråklige fagpersoner, oversettere, tolker, helsepersonell og ansatte i stat og kommune som skal betjene den samiskspråklige delen av samfunnet. SA har både begynnerkurs, bachelor-, master- og doktorgradsutdanning innenfor samisk språk og litteratur.

SÁÁL-kursene (studiepoenggivende begynnerkurs i samisk) er en viktig rekrutteringsvei for videre samiskspråklige studier. SA har internasjonale studenter uten noen forkunnskaper i samisk som tar samisk begynneropplæring og som har fortsatt med å studere enten samisk eller samisk lærerutdanning hvor undervisningen hovedsakelig er på samisk. Det er stor interesse for SÁÁL-kursene og SA har

Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

ikke tilstrekkelig med studieplasser for å kunne tilby studieplass til alle som ønsker å lære seg samisk i voksen alder. Det er økende gruppe av samer som ønsker å ta sitt språk og sin kultur tilbake. Studieplasser behøver fast årlig finansiering gjennom rammen til SA. SA ønsker å styrke vår kapasitet slik at vi kan tilby flere voksne muligheten til å lære seg samisk. Økning i antall studieplasser og en styrking av fagmiljøet som arbeider med begynnerkursene i samisk vil være viktige tiltak for å styrke rekrutteringen til samiskspråklige høyere utdanningstilbud. SA planlegger å tilby SÁÁL-kurs i lule- og sørsamisk da det er etterspørsel etter slike kurs både lokalt i lule- og sørsamiske områder, men også i nordsamiske områder blant nordsamiskspråklige. SÁÁL-kursene er viktige tiltak for å sikre flere studenter kvalifisering til videre studier i samiske språk eller andre samiskspråklige studier. Doktorgradsprogrammet i samisk språk og litteratur er SAs eneste doktorgradsprogram, og programmet er av stor betydning for rekrutteringen til fagstillinger innenfor samiske språk ved SA og ved andre institusjoner.

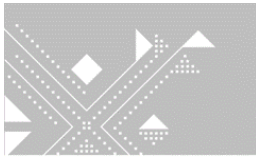
Innenfor mange av SAs fagfelt er det fremdeles lite forskning gjort spesielt med samisk og samiskspråklig utgangspunkt. For eksempel er det fremdeles mange fagfelt innenfor barnehage og skole hvor vi ser behov for mer forskning. Noe er allerede gjort innenfor for eksempel språkutvikling hos samiskspråklige barn, og det behøves mer forsknings- og utviklingsarbeid. Andre spesifikke deler er samiskspråklig lese- og skriveopplæring og andre fagområder hvor vi ser at lærere i barnehage og skole etterspør mer kunnskap. Dette krever at det man både forsker og utvikler ny kunnskap, og også at den formidles på egnede måter til opplæringssektoren.

iii. Utdanningstilbud innenfor duodji og design

SA tilbyr både bachelor og mastergrad innenfor duodji, i tillegg til enkeltemner innenfor duodji og design som kan tas i kombinasjon med andre utdanninger ved SA. SA samarbeider med andre institusjoner med å utvikle duodjifaget og med å styrke faglig utviklingsarbeid innenfor duodjifaget. Duodjifaget var sammen med lærerutdanningene det første fagområdet ved SA, og har dermed en spesiell status ved SA. Duodjifagmiljøet er lite, men besitter høy kompetanse innenfor duodjifaget, og deltar aktivt i prosjektsamarbeid med både nasjonale og internasjonale fagmiljøer innenfor kunst/designfag. Samisk duodji og design får stor oppmerksomhet internasjonalt noe som gjenspeiles i søkertallene til SAs fleksible, nettbaserte utdanningstilbud knyttet til temaer innenfor duodji og designfaget. SA har blitt med i et samarbeid hvor målet er å opprette et felles PhD-program i kunstnerisk utviklingsarbeid sammen med Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Østfold og UiT. Et av målene med samarbeidet er at SAs doktorgradsstudenter i duodji kan tas opp i dette fellesprogrammet, da SA ikke har et eget doktorgradsprogram i duodji og design. I SAs strategi står det at SA på sikt ønsker å bygge opp et doktorgradsprogram i duodji, og utviklingen av en fellesgrad innenfor kunstnerisk utviklingsarbeid kan være et skritt i retning mot dette. SA samarbeider også med blant andre Kunstakademiet ved UiT med sikte på å få til et samarbeid mellom kunstutdanningene ved Kunstakademiet og bachelor- og masterutdanningene i duodji ved SA.

iv. Utdanningstilbud innenfor samfunnsfag, journalistikk, reindrift og juss

SA tilbyr bachelor og mastergrad i samisk og urfolksjournalistikk, bachelorgrad i reindrift og studier innenfor samfunnsfag, samisk tradisjonell kunnskap og juss. Reindriftnæringen opplever mange utfordringer knyttet til klimaendringer og arealinngrep. Det er derfor et behov for å styrke kompetansen til reineiere og de som jobber med reindriftsaker. SA er i dialog med samiske organisasjoner om å utvikle kurs- og utdanningstilbud i tråd med de behovene som samiske næringer og samfunn har. SA har i 2022 avsluttet et stort tverrfaglig reindriftsfaglig forskningsprosjekt,

Sámi allaskuvla

Sámi University of Applied Sciences

RIEVDAN, finansiert av Norges Forskningsråd, hvor forskergruppen har sett på ulike former for endringer i den tradisjonelle reindriften og hvordan klimaendringer påvirker reindriften. Prosjektet har lagt stor vekt på å bygge bro mellom samisk tradisjonell kunnskap og vitenskapelig kunnskap. Kunnskapsgrunnlaget fra dette prosjektet er implementert i en ny bachelorutdanning i reindrift. SA har et mål om å utarbeide et masterprogram i reindrift. Reindrift er en næring som er geografisk spredt over store deler av Sápmi. Samtidig har folk tilknyttet reindriften behov for tilrettelegging av utdanninga i henhold til årsrytmen i reindriften og behovet for å være til stede i sitt område. SA har prøvd ut fleksible utdanninger spesielt for reindriftssamer hvor studiene skjer ute i felt, og ser at det vil være behov for slike fleksible utdanninger i fremtiden. Dette krever imidlertid en egnet finansieringsmodell. SA arbeider også med å utvikle flere samfunnsfaglige utdanninger da fagmiljøet innenfor samfunnsvitenskapelige fag ved SA er relativt stort.

SA har fått overført ansvaret for autorisasjonsordningen for samiske tolker og tospråkstesting av samiske tolker fra OsloMet gjennom et eget tildelingsbrev fra IMDI. I tildelingen legges det føringer for at denne overføringen skjer som et ledd i oppbyggingen av et tolkefaglig miljø ved SA. Det finnes i dag ikke en samisk tolkeutdanning, og SA arbeider med å etablere en tolkeutdanning som skal utdanne samiskspråklige tolker innenfor nord-, lule-, og sørsamisk. Ifølge det nasjonale tolkeregisteret er det kun 11 nordsamiske tolker i Norge, ingen autoriserte lulesamiske tolker og kun 2 sørsamiske. Målet er å øke dette antallet gjennom at SA nå har overtatt ansvaret for autoriseringen av samiske tolker og kan arbeide mer målrettet med både rekruttering og kvalifisering av samiskspråklige tolker. SA har søkt Kunnskapsdepartementet om å få tildelt studieplasser ved en samisk tolkeutdanning med ønsket oppstart i 2023/24.

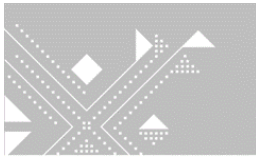
III. Kompetansebehov i samiske samfunn og behov for økt kunnskap om samer i profesjonsutdanningene i Norge

i. Utvikling av nye utdanningstilbud for å møte behovene i samiske samfunn

SA har en tett dialog med samiske kommuner, samiske organisasjoner og institusjoner for å kartlegge utdanningsbehovene i ulike samiske samfunn i hele det samiske bosetningsområdet. SA søker også å involvere samiske samfunn og organisasjoner og institusjoner ved utvikling av strategier og ved evalueringer av våre utdanninger. Sametingenes utdanningspolitiske mål har også betydning for hvilke prioriteringer SA gjør for våre satsningsområder.

SA ser at det er behov for å videreføre og styrke Faglig analysegruppe for samisk statistikk slik at analysegruppen også kan bidra med mer statistikk om rekruttering, gjennomstrømning og frafall av studenter innenfor samisk høyere utdanning. Analysegruppen gir ut en årlig rapport med kommentert samisk statistikk. Rapporten bidrar til økt kunnskap som kan brukes av regjeringen og Sametinget i det samepolitiske arbeidet, også når det gjelder kartlegging av kompetansebehov i de samiske samfunnene. Faglig analysegruppe for samisk statistikk ble etablert 1. oktober 2007 av Sametinget og det tidligere Arbeids- og inkluderingsdepartementet. SA har sekretariatet for analysegruppen og leder for tiden arbeidet i analysegruppen. Innen 30. juni hvert år skal analysegruppen legge fram en rapport til Kommunal- og distriktssdepartementet og Sametinget. Rapporten skal, så langt det er mulig, gi oversikt over og analyse av situasjon og utviklingstrekk i det samiske samfunnet.

ii. Etablering av et nasjonalt kompetansesenter for samisk innhold i lærerutdanninger og andre profesjonsutdanninger

Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

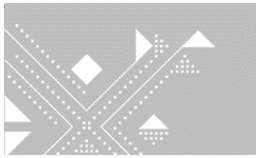
Mangel på kunnskap om samer, samisk historie, språk, kultur og samfunnsliv er et utbredt samfunnsproblem som blant annet gir seg utslag i hatefulle ytringer mot samer. I en nylig rapport fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) presenteres funn fra en omfattende spørreundersøkelse om befolkningens holdninger til samer og nasjonale minoriteter. Undersøkelsen viser at mange i befolkningen har lite kunnskap om samer og nasjonale minoriteter, at de har lært lite om flere av gruppene i skolen, og at de har negative holdninger til disse gruppene. I tillegg viser den at en betydelig andel har observert hatprat mot jøder, samer, romer og romani/tatere de siste 12 månedene, og at hatprat mot samer øker jo lenger nord man kommer i Norge. NIM etterlyser flere tiltak for å forebygge og bekjempe hatprat mot, samt et betydelig kunnskapsløft om de samme gruppene.

SA forvalter ordningen med Sámi ofelaččat/Samiske veivisere på oppdrag fra Kommunal- og distriksdepartementet. Samiske veivisere er fire samiske studenter som reiser rundt i Norge og holder foredrag om samer, først og fremst på videregående skoler. Prosjektet Samiske veivisere ble igangsatt av daværende Kommunal- og regionaldepartement i samarbeid med SA. I 2004 ble ordningen første gang satt opp som et treårig prøveprosjekt hvor tre samiske veivisere reiste rundt til skoler rundt om i landet og informerte om egen hverdag, kultur og tradisjoner. Evalueringen i 2007 viste at prøveprosjektet var svært vellykket, og samme høst ble det slått fast i Stortingsproposisjon nr. 1 (2007-2008) at tiltaket med samiske veivisere ville bli videreført som en fast ordning.

Veiviserne er studenter ved SA og studerer *Samisk kultur- og samfunnskunnskap*, og arbeidet som veiviser er del av utdanningen deres. Fagmiljøet ved SA bidrar til utviklingen av utdanningen som veiviserne får og de bidrar også med faglig veiledning og faglig innhold til veiviserens nettside www.samiskeveivisere.no. På studiene i samisk kulturkunnskap er undervisningsspråket norsk/skandinaviske språk, og studiene tas også av andre studenter enn de samiske veiviserne. Med utgangspunkt i mengden av forespørsler som SA mottar årlig fra UH- institusjoner om faglig støtte og læringsressurser innenfor samiske emner har SA sett behovet for at det etableres en egen "veiviserordning" for høyere utdanningsinstitusjoner for å styrke det samiske innholdet særlig i lærerutdanningene, men også innenfor andre profesjonsutdanninger i Norge.

De samiske veiviserne klarer å imøtekomme 60% av etterspørselen fra de videregående skolene i Norge, og besøker mindre enn én fjerdedel av Norges videregående skoler. SA arbeider med å styrke veiviserordningen og har som mål å nå ut til flere videregående skoler enn det veiviserne har kapasitet til i dag. De samiske veiviserne har tidligere vært brukt også for å oppfylle rammeplanens krav til samisk innhold i lærerutdanninger ved flere institusjoner, men denne praksisen er ikke videreført da veiviserne først og fremst skal være et tilbud for videregående skoler i Norge. Kompetansesenteret for samisk innhold i profesjonsutdanningene vil kunne dekke de behovene som SA har sett finnes innenfor UH-sektoren og som ikke er målgrupper for samiske veivisere.

I 2019 (sak S 36/19) fattet styret ved SA vedtak om å igangsette prosessen med å etablere et kompetansesenter ved SA som skal bidra til å styrke det samiske innholdet i lærerutdanningene, basert blant annet på anbefalinger fra Følgegruppe for barnehagelærerutdanningene (Følgegruppe for BLU) som anbefalte at SA bør etablere et slikt senter for å styrke det samiske innholdet i barnehagelærerutdanningene. En faglig rapport fra en arbeidsgruppe (2020) som utredet etableringen av et kompetansesenter for samisk innhold i lærerutdanningene kom med anbefalinger om senterets målgrupper og organisering, blant annet ble det foreslått at målgruppen for senteret burde utvides til lærerutdanninger mer generelt. Rapporten viser også til at senteret, forutsatt at det har kapasitet, også bør kunne jobbe med å styrke det samiske faginnholdet i andre profesjonsutdanninger. Rapporten

Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

anbefalte at senteret organisatorisk bør tilknyttes SA og bli en del av Nasjonalt senter for samisk i opplæringa som organisatorisk er tilknyttet SA.

I forbindelse med rapporten om samisk kompetansesenter for lærerutdanningene fra 2020 ble det gjort en undersøkelse blant alle landets høgskoler og universiteter som tilbyr lærerutdanninger. I svarmaterialet fremkommer det at det er få av disse som faktisk oppfyller kravene i rammeplanene for lærerutdanningene, hvor det stilles krav til at lærerutdanningene også skal gi studentene kompetanse om samer, samisk kultur, språk, samtid og historie. De fleste institusjoner svarer at det er vanskelig å få tak i fagpersonell med kompetanse innenfor disse områdene. Noen lærerutdanninger har et visst samisk innhold, mens andre ikke har noe, noe som ikke er i tråd med intensjonene i rammeplanene. I svarmaterialet fremkommer det også at det etterspørres et tilbud som kan hjelpe universiteter og høgskoler som ikke selv har fagmiljøer innenfor samiske emner til å tilby et samisk innhold i sine profesjonsutdanninger. Behovene er ikke begrenset til lærerutdanningene, selv om undersøkelsen har fokus på lærerutdanningene.

Når utdanningsinstitusjonene ikke har den spisskompetansen som behøves i de respektive fagene som inneholder punkter som omhandler samiske forhold, og ofte ikke har nok kunnskap til å vite hvor man skulle kunne innlemme punktene, så må studentene likevel være trygge på at de får dette i sin utdanning. Et samisk kompetansesenter vil følge med i forskning som foregår på de samiske forholdene, og kunne utarbeide læremidler og opplegg, anbefale faglitteratur og peke på hvordan man kan innlemme kunnskapen i den vanlige undervisningen. Ivaretagelsen av denne delen av rammeplanen gjøres forskjellig på ulike lærerutdanningsinstitusjoner og kompetansesenteret skal bistå disse i å implementere denne delen av rammeplanen på en god måte. Senteret skal tilby veiledning, kursing, foredrag og utvikle tjenester og læringsressurser for UH-sektoren og særlig institusjoner som tilbyr lærerutdanninger. Senteret skal bidra til å forebygge samehets, diskriminering og rasisme mot samer. Styret ved SA har behandlet søknad om etablering av senteret og søknaden er oversendt Kunnskapsdepartementet for behandling i 2022 som SAs tiltak utenfor rammen. SA har fått faglige innspill i prosessen fra både Nord universitet, UiT og Sametingsrådet og SA ønsker å samarbeide bredt med relevante institusjoner både i Norge og i Sápmi (Norden) i utviklingen av senterets virksomhet.

Sametinget har i sin Handlingsplan mot samehets 2022-2025 støttet etableringen av kompetansesenteret ved SA. I handlingsplanens tiltakspunkt 4 heter det:

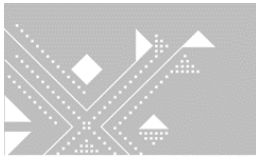
“Støtte opprettelsen av samisk kompetansesenter ved Sámi allaskuvla

Sametinget vil politisk støtte opprettelsen av et eget kompetansesenter for lærerutdanningene. Kompetansesenteret er i utgangspunktet tenkt for lærerutdanningene, og målet er at senteret kan gi profesjonsutdanningene nødvendig faglig hjelp og støtte i arbeidet med innholdet om samer og samiske forhold inn i utdanningene.”

SA ser også at kompetansesenteret vil bidra til å følge opp anbefalingene fra rapporten “Holdninger til samer og nasjonale minoriteter i Norge”, utarbeidet av Norges institusjon for menneskerettigheter hvor NIM anbefaler følgende

“Anbefaling 1: Det bør igangsettes et nasjonalt kompetanseløft

Kunnskapsdepartementet bør vurdere å igangsette et nasjonalt kompetanseløft om samer og nasjonale minoriteter for alle lærere og lærerutdanninger. Dette kan omfatte ulike kompetansehevingstiltak som tilskuddsordninger, videreutdanningstilbud, utvikling av nettressurser og nettverksbygging innen

lærerutdanningssektoren. Sametinget og nasjonale minoritetsorganisasjoner bør være samarbeidspartnere for å kvalitetssikre innholdet.”

IV. Samisk som fagspråk

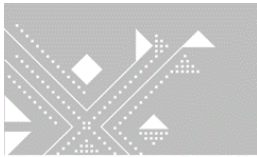
Som samiskspråklig institusjon bidrar SA sterkt til at samiske språk utvikles som fagspråk. Bruk av samiske språk som hovedspråk for undervisning innenfor høyere utdanning, og utvikling av læringsressurser på samiske språk er viktige tiltak for å styrke samiske språk som fagspråk. Endring av UH-loven og inkludering av egen bestemmelse om samisk som fagspråk er positivt for å synliggjøre at dette er et område som strategisk bør prioriteres også av bevilgende myndigheter. Utvikling av terminologi og fagspråk innenfor ulike fagområder er sentralt og her kreves det langsiktig arbeid for å styrke samisk som fagspråk innenfor ulike fagdisipliner. Her kreves det ulike tiltak for de ulike samiske språkene, avhengig av hva som er gjort hittil. Dette krever innsats på mange områder, både nasjonalt og innen landene i det samiske området, så også innen UH. Utviklingen av samisk som fagspråk avhenger også av gode samiskspråklige læremidler på alle utdanningsnivåer. Sámi diedalaš áigečála (SDÁ) er et samiskspråklig vitenskapelig tidsskrift som eies og utgis i samarbeid mellom SA og UiT. Tidsskriftet bidrar til formidling av samiskspråklig forskning og til videreutvikling av samisk som vitenskapsspråk.

V. Forslag til tiltak

SA har gitt en rekke innspill og forslag til tiltak på innspillsmøtet med KD og KDD den 28.oktober 2022. Vi gjentar noen av de mest sentrale forslagene våre her, og henviser for øvrig til innspillet vårt i sin helhet. Vi viser også til felles innspill fra Nord universitet, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole og UiT Norges Arktiske Universitet datert 16.november.

- Tiltak for å styrke rekrutteringen til samiskspråklig høyere utdanning:
 - o For å sikre tilstrekkelig antall samiskspråklige fagpersoner innenfor ulike fagområder og rekruttering til samiskspråklig høyere utdanning så bør ordningen med SÁÁL-kurs (begynnerkurs i samisk for voksne) styrkes og antallet studieplasser på disse kursene må økes nasjonalt.
 - o Stipendordningene for studenter som tar samiskspråklige utdanninger, herunder samiske lærerutdanninger bør styrkes og tilpasses det faktum at samiske studenter er bosatt i fire ulike nasjonalstater og stipendordningene bør være tilgjengelige for samisk ungdom i hele Sápmi
 - o Det bør etableres støtteordninger som dekker lærerstudentenes utgifter for reise og overnatting ved praksis i ulike områder i Sápmi

- Tiltak for å styrke kompetanse og kapasitet i samiske samfunn:
 - o Det må utvikles fleksible etter- og videreutdanningstilbud for samiske lærere særlig innenfor flerspråklighetspedagogikk, læremiddelpedagogikk, spesialpedagogikk og samiske språk, og finansieringen av slike tilbud bør styrkes
 - o Det bør prioriteres midler gjennom rammetildelingen til SA til etableringen av en samisk tolkeutdanning.
 - o Det bør utvikles utdanningstilbud som bidrar til kapasitetsbygging og kompetanseløft innenfor samiske næringer, slik at disse kan ivareta egne interesser og rettigheter på en mer effektiv måte

Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

- Det er behov for mer forskning og utviklingsarbeid med mål om å få økt kunnskap som er relevant for samiske barn og unge i barnehage eller grunnsopplæring

- Tiltak for å styrke kompetansen om samer i storsamfunnet og forebygge samehets:
 - Det etableres et kompetansesenter som skal bidra til å styrke det samiske innholdet i lærerutdanningene og andre profesjonsutdanninger. Senteret skal organisatorisk knyttes til fagmiljøene ved Sámi allaskuvla og Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, i tråd med tiltakspunkt 4 i Sametingets handlingsplan mot samehets (2022-2025). Senteret skal samarbeide bredt med relevante fagmiljøer i Norge og Norden.
 - Ordningen med Samiske veivisere videreutvikles og utvides slik at veiviserne får økt kapasitet og kan besøke flere videregående skoler enn det som er tilfellet med dagens ordning

Laila Susanne Vars

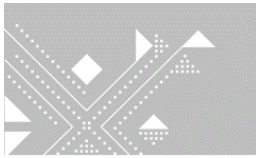
rektor

Sámi allaskuvla

Anne-Marie Gaino

direktør

Sámi allaskuvla

Sámi lohanguovddáš - Sáme lǎhkåmguovdásj - Saemien lohkemejarnge

Sámi lohanguovddáš - Sáme lǎhkåmguovdásj - Saemien lohkemejarnge - Nasjonalt senter for samisk i opplæringa fikk fra 1.1.2018 status som nasjonalt senter for grunnopplæringa og er tilknyttet Sámi allaskuvla- Samisk høgskole. Senteret er et ressurscenter spesielt rettet mot opplæringssystemet fra barnehagestadiet til høgere utdanning. Nasjonalt senter for samisk i opplæringa arbeider vidt for å fremme muntlig og skriftlig bruk av samisk språk.

Senteret arbeider innenfor hovedområdene lese- og skriveopplæring og muntlig språkutvikling. Dette innbefatter å styrke og fremme bruk av muntlig samisk i opplæringsystemet, kunnskap om flerspråklighet og språkvitalisering, og formidle kunnskap om lesing og skiving. Senteret arbeider også med forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til disse fagområdene.

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa tilbyr kurs, rådgivning og veiledning som tilpasses alle nivåer, fra barnehage til høyere utdanning. Temaene kan være generelt om lese- og skriveopplæring på samisk, eller ta for seg spesielle temaer innen dette, herunder temaer som støtter opp under lese- og skriveopplæring. Eksempler på kurstilbud:

-Hvordan få motivasjon til å skrive på samisk

-Hvordan er språkutviklingen hos tospråklige barn

- Digitale læremidler/læringsressurser

Senteret er sekretariat for *NetSam- nettverk for samisk opplæring*. Nettverket er et nasjonalt nettverk for lærere som skal være til nytte for lærere som har undervisning i og på samisk.

Samisk læremiddelportal Ovttas.no- Aktan.no- Aktesne.no

Ovttas | Aktan | Aktesne

Nettstedet er en samisk læremiddeltjeneste som driftes av Sámi lohanguovddáš- Nasjonalt senter for samisk i opplæringa ved Sami allaskuvla/Samisk høgskole. Senteret utvikler selv en rekke ulike samiske læremidler og samarbeider med ulike produsenter av samiske læremidler.

På nettstedet finner du en oversikt over nord,- lule,- og sørsamiske læremidler, og du kan låne disse via nettet. Nettsiden inneholder også en delingsarena der brukere kan dele egenproduserte læringsressurser og se hva andre har delt.

På nettstedet tilbys også et produksjonsverktøy for digitale læremidler.

<https://ovttas.no/>